

DORIVOR MAVRAK O'SIMLIGINING BIOLOGIYASI, TARQALISHI, KIMYOVIY TARKIBI VA TABOBATDA QO'LLANILISHI

Abduxakimova Xusnidaxon Abdullayevna

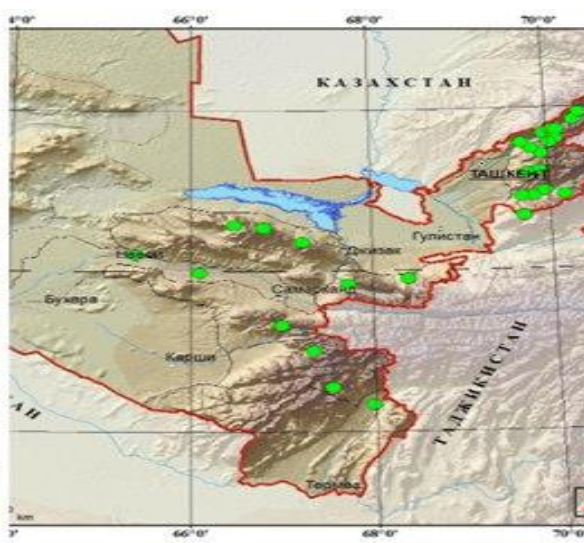
Abduraximova Muxabbatxon Alijonovna

Fargona davlat universiteti o'qtuvchilari

Hozirgi kunda xalq tabobati va zamonaviy tibbiyotda dorivor o'simliklar keng qo'llanilmoqda. Aholini dori-darmon mahsulotlari bilan ta'minlash, dunò davlatlarida tabiiy dori mahsulotlariga bo'lgan talabning nihoyatda ortib borishi dorivor va ziravor o'simliklarga bo'lgan ehtiòjni kuchaytiradi. So'nggi yillari dunòda dorivor mavrak o'simligining bargi xom ashòsini tayòrlovchi yetakchi mamlakatlar tuproq sharoitida, urug'idan ekish me'òri, yetishtirish agrotexnologiyalarining ilg'or usullarini ishlab chiqish va qo'llash hisobiga barg hosildorligini va sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Geografik tarqalishi. Toshkent, Andijon, Jizzax, Samarqand, Qashqadaryo, Surxondaryo viloyatlarining pastki va o'rta tog' mintaqalarida uchraydi.

Mahsulotning tashqi ko'rinishi. Tayyor mahsulot tozalangan gullardan iborat.

Kimyoviy tarkibi. Yangi terilgan to'pgullari 0,24-1,1% efir moyi, murakkab monoterpenoid linalilatsetat(45-70%) 1-linannol(10-15) va boshqalar, mirsen seskviterpenoid, sedrenlar, nerodinol va boshqalar mavjud.

Mavrakni tibbiyotda qo'llanilishi.

Mavrakning gullagan vaqtida efir moyiga boy yer usti qismini tibbiyotda vanna va dokani ho'llab qo'yish sifatida poliartrit, osteomiyelit, shakli buziluvchi artrozda, trofik yaralarida qo'llaniladi. Efir moyi olingandan so'ng qolgan xom ashyo massasini terapevtik revmatik vannalar uchun ishlatiladi. Mavrak antibakterial xususiyatiga ega. Ildizini tarkibidagi kumarinlar o'simtalarga qarshi ta'sirga ega. Klinik tekshiruvlar natijasiga ko'ra, psoriazni davolashda 5-20% ekstraktini saqlovchi mavrak malhami samarali natija bergan. Bundan

tashqari, mavrakdan «Salmus» (mabrakning konsentrat) preparati olinib, periferik asab sistemasi kasalliklarida (polinevrit, radikulit, lyumbago), nevrasteniya, astenik sindromda, bo'g'im kasalliklarida balneologik vosita sifatida qo'llaniladi (poliartrit, nofaol revmatik artrit formalarida va b.)

Xalq tabobatida qo'llanilishi. Mavrak xalq tabobatidasiydik toshi kasalligida, revmatizm, taxikardiya kasalliklarida foydalaniladi, yer utsi qismining qaynatmasi sut bilan ytalga qarshi, shuningdek, xushbo'y va ovqat hazm qilishini yaxshilovchi vosita sifatida qo'llaniladi. Teri kasalliklarida yog'i yoki malhami tashqi tomondan massaj qilib ishlatiladi. Husnbuzar, yiringli kasalliklar, qazg'oq, soch to'kilishida, yuz va bosh yoglarini yo'qotishda qo'llaniladi.

Gulning damlamasi. 1 stakan qaynagan suvga 1 osh qoshiq guli solinib, sovuguncha damlanadi, 1/3 stakandan ichiladi. Ammo ko'pincha u boshqa o'simliklar bilan birga manjetka, verbena, rozmarin va b. barglaridan tayyorlangan yig'malarda ishlatiladi. Damlamani tashqi tomondan qo'llash uchun ko'proq konsentrlangan eritmasini (1 stakan qaynagan suvga 2 osh qoshiq) ishlatish mumkin. Tayyorlangan damlama yara-chaqalarga va yog'li sochlarda bosh terisiga surtib ishlatiladi.

Mavrak tamaki ishlab chiqarishda qimmatli tamakini xushbo'y qilishda, oziq ovqat sanoatida pishloq va choylarga xushbo'y hid berishda ishlatiladi. Mavrakning efir moylaridan qandolatchilikda ham qo'llaniladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.XolmatovH.X., Xarlamov I.A. Shifobaxsh o'simliklardan uyda foydalanish.- Toshkent, O'zSSR "Meditsina" nashriyoti.
2. Xolmatov X.X., Qosimov A.I. Ruscha-latincha-o'zbekcha dorivor o'simliklar lug'ati. – Toshkent, Ibn Sino nomidagi nashriyot, .
- 3.Xolmatov X.X., Qosimov A.I., Dorivoro'simliklar. –Toshkent, Ibn Sino nomidai nashriyot-matbaa birlashmasi, 1994 y.
4. Xolmatov H.X., Axmedov U.A. Farmakognoziya:Tibbiyot oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik.-Toshkent: Ibn Sino nomidagi nashriyot-matbaa birlashmasi.
5. Xolmatov X.X., Mavlonqulova Z.I., Turli kasalliklarda dorivor o'simlik yig'malaridan foydalanish. Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 1993 y.
6. Turdaliev A. T. et al. Influence of irrigation with salty water on the composition of absorbed bases of hydromorphic structure of soil //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – T. 1068. – №. 1. – C. 012047.
7. Абдурахимова М. А. Dorivor o 'simliklarning o 'sishi va rivojlanishi va dorivor xususiyatlaridan foydalanish //Science and innovation. – 2022. – T. 1. – №. D3. – C. 35-42.
8. Abdurahimova M. et al. HEALING PROPERTIES OF MEDICINAL WHITE AND BLACK (SESAME) SESAME //Science and Innovation. – 2022. – T. 1. – №. 7. – C. 100-104.

9. Abdurahimova M., Nazirjonov U., Muhammadjonov R. DORIVOR ECHINACEA PURPUREA O 'SIMLIGINING FOYDALI XUSUSIYATLARI VA UNDAN HALQ TABOBATIDA FOYALANISH //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. D6. – С. 197-201.
10. Abdurahimova M., Mamadaliyeva D., Siddiqova G. DORIVOR O 'SIMLIK ISIRIQNING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARI //Science and innovation. – 2022. – Т. 1. – №. D6. – С. 185-188.
11. Abdurahimova M., Nazirjonov U., Muhammadjonov R. USEFUL PROPERTIES OF THE MEDICINAL PLANT ESHINACEA PURPUREA AND ITS USAGE IN FOLK MEDICINE //Science and Innovation. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 197-201.
12. Abdurahimova, M. A., & Muratova, R. T. (2023). ERMAK VA NA'MATAK O 'SIMLIGINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARINI O 'RGATISH ORQALI TALABALARNING XALQ TABOBATIGA BO 'LGAN QIZIQISHLARINI OSHIRISH. PEDAGOG, 6(12), 42-46.
13. Abdurahimova, M. A. (2023). IBOLOGIYA FANINI O 'QITISHDAGI INNOVATSIYALAR VA ILG 'OR XORIJIY TAJRIBALAR. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(16), 518-521.
14. Abdurahimova, M. A., & Oybek o'g, Y. L. S. (2023). SO'YA O'SIMLIGING MORFOLOGIYASI VA YETISHTIRSH TEXNOLOGIYASI. Новости образования: исследование в XXI веке, 2(16), 522-527.
15. Abdurahimova, M. A., & Rustamova, M. S. (2023). FORMAKOPIYA DORIVOR O'SIMLIKLAR FANINI O'QITISHDA PEDAGOGIK VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH YO'LLARI. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 2(20), 69-75.
16. Abdurahimova, M. A. (2023). DORIVOR XOM ASHYOSI PO 'STLOQ XISOBLANGAN O 'SIMLIKLARNI O 'RGANISH VA ULARDAN OLINADIGAN PREPARATLARNI TIBBIYOTDA QO 'LLANILISHI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 198-200.
17. Cultivation and Agricultural Techniques of Raspberry in Light Gray Loam Soils of The Ferghana Region S. H. Zakirova¹, R. F. Akbarov², Z. M. Razhavalieva, Abdurakhimova